

Дәріс 3.

**Тұрақты даму және
табиғатты басқару
тұжырымдамасын
бағалау**

Дәріс жоспары:

1. Тұрақты даму тұжырымдамасының қалыптасуы және тарихи негіздері
2. Тұрақты дамудың үш өлшемі: экономикалық, әлеуметтік және экологиялық тепе-теңдік
3. Табиғи ресурстарды тұрақты басқару принциптері мен құралдары
4. Айналмалы (дөңгелек) экономика және ресурстарды тиімді пайдалану
5. Биоәртүрлілікті сақтау және климаттың өзгеруін азайту шаралары
6. Жасыл экономиканың мәні мен даму перспективалары

Дәрістің мақсаты:

Тұрақты даму ұғымының мәнін, оның негізгі өлшемдері — экономикалық, әлеуметтік және экологиялық тепе-теңдік қағидаттарын, сондай-ақ табиғи ресурстарды тиімді және үнемді басқару жолдарын түсіндіру.

Тұрақты даму

Тұрақты даму – қоғам мен табиғаттың үйлесімді дамуын көздейтін, экологиялық, әлеуметтік және экономикалық тепе-теңдікке негізделген даму үлгісі. Оның мақсаты – биосфераны сақтай отырып, адамзаттың ұзақ мерзімді өмір сүруін қамтамасыз ету.

Тұрақты даму тұжырымдамасы

Тұрақты даму тұжырымдамасы 1987 жылы Брундтланд комиссиясы ұсынған. Негізгі идеясы — қазіргі ұрпақтың қажеттіліктерін болашақ ұрпаққа зиян келтірмей қанағаттандыру. 2015 жылы БҰҰ 193 ел қатысқан саммитте тұрақты дамудың 17 мақсатын бекітті.

ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫ

2015 жылы БҰҰ-ның 193 елі «Әлемді өзгерту: 2030 жылға дейінгі тұрақты даму күн тәртібін» қабылдап, 17 тұрақты даму мақсатын (ТДМ) бекітті. Бұл мақсаттар кедейлікті жоюға, теңсіздік пен әділетсіздікпен күресуге, планетаны қорғауға және баршаға бейбітшілік пен өркендеу әкелуге бағытталған.

Табиғи ресурстарды тұрақты басқару

Тұрақты даму үшін табиғи ресурстар – адам өмірі мен экономиканың негізі. Су, минералдар, ормандар мен қазба отындары энергия, азық-түлік және өндіріс үшін маңызды. Тұрақты даму тұжырымдамасы бұл ресурстарды болашақ ұрпаққа жеткілікті болатындай, сарқылмайтындай пайдалану қажеттігін атап көрсетеді.

Жаңартылатын энергия көздерін ынталандыру

Бұл көміртегі шығарындыларын азайтып, энергия қауіпсіздігін арттыруға мүмкіндік береді. 2030 жылға қарай жаңартылатын энергия үлесін екі есе арттырып, 42,5%-ға жеткізу жоспарланған. Мысалы, Дания 2020 жылы өз электр энергиясының 47%-ын жел энергиясынан өндіріп, осы салада әлемдік көшбасшы атанды.

Тұрақты ауыл шаруашылығын жүзеге асыру

Тұрақты ауыл шаруашылығы – табиғатты қорғап, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ететін тәсіл. Ол жерді тиімді пайдалану, ресурстарды үнемдеу және ластануды азайтуға бағытталған.

Ресурстардың тиімділігін арттыру

Бұған енгізу арқылы қол жеткізуге болады 2030 жылға қарай материалды пайдалануды екі есеге арттыруға, қалдықтарды қайта өңдеу және азайту арқылы ресурс өнімділігін арттыруға болатын ресурстардың тиімділігін арттыруға және қалдықтарды азайтуға арналған дөңгелек экономика үлгісі .

Айналмалы экономика принциптерін енгізу

Айналмалы экономика – тұрақты дамудың негізі. Ол өнімдерді қайта пайдалану мен өңдеуді көздейді, қалдықсыз өндірісті дамытады және ресурстарды үнемдейді. Негізгі бағыттар: қалдықсыз дизайн, тұрақты тәжірибелерді қолдау және инфрақұрылымға инвестиция салу.

Биоәртүрлілікті сақтау және климаттың өзгеруін азайту

Bonn Challenge – Германия мен IUCN бастамасы, ол бұзылған ландшафттарды қалпына келтіруге бағытталған. Мақсаты: 2020 жылға дейін 150 млн га, 2030 жылға дейін 350 млн га жерді қалпына келтіру. Бұл жылына шамамен 1,7 гигатонна CO₂ сіңіруге мүмкіндік береді және климаттың өзгеруін жұмсартуға ықпал етеді.

Жасыл экономика

қоршаған ортаға зиянды азайтып, ресурстарды тиімді пайдалануға бағытталған тұрақты даму моделі. Ол табиғи ресурстарды үнемді қолдану, ластануды азайту, биоәртүрлілікті сақтау және халықтың өмір сапасын арттыруды көздейді. Негізгі мақсат – қазіргі және болашақ ұрпақ мүддесін ескеретін, табиғатпен үйлесімді тұрақты экономика құру.

Бақылау сұрақтары:

1. Тұрақты даму тұжырымдамасының мәні неде және ол алғаш рет қашан ұсынылды?
2. Тұрақты дамудың негізгі үш өлшемі қандай және олардың өзара байланысы қалай жүзеге асады?
3. Табиғи ресурстарды тұрақты басқарудың негізгі бағыттары мен мысалдары қандай?
4. Айналмалы экономика дегеніміз не және ол тұрақты дамуға қалай ықпал етеді?
5. Жасыл экономиканың мақсаттары мен принциптерін атаңыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. БҰҰ. Біздің ортақ болашағымыз (Brundtland Report). — Нью-Йорк, 1987.
2. United Nations. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. — New York, 2015.
3. Meadows, D.H. Limits to Growth. — New York: Universe Books, 1972.
4. Pearce, D., Markandya, A., Barbier, E. Blueprint for a Green Economy. — London: Earthscan, 1989.
5. Daly, H. Steady-State Economics. — Washington, D.C.: Island Press, 1991.
6. Еуропалық комиссия. Циркулярлық экономика бойынша жаңа әрекет жоспары (CEAP). — Брюссель, 2020.